

Näkökulmia tehtävien ja kuvien käsittelyyn

5. Euroopan monet kasvot

Kuvatehtävä (s. 42-44)

Tarkastele tämän luvun karttoja ja kuvioita unionin jäsenmaista ja niiden kansalaisista. Minkälaisia havaintoja voit aineistosta tehdä?

Alkutuotannon osuus eri EU-maissa

- Alkutuotannon osuus on keskimääräistä korkeampi monissa Itä-Euroopan ja Balkanin niemimaan maissa. Se keskimääräistä korkeampi myös Pohjois-Suomessa ja joissakin muissa Euroopan maissa, kuten perinteisillä viininviljelyalueilla.
- Alkutuotanto on puolestaan vähäistä alueilla, joissa teollisuudella on pitkä perinteet.

BKT asukasta kohden

- Entisissä Itä-Euroopan kansandemokratioissa ja Etelä-Euroopan maissa bkt/asukas on keskimääräistä alhaisempi.
- Luxemburg on selkeästi vaurain valtio.

EU:n jäsenmaiden väestömäärä

- Jäsenmaiden erot ovat suuret.
- Yli 30 miljoonan asukkaan maita on vain kuusi.
- Yli puolessa jäsenmaista väkimäärä on alle 10 miljoonaa.

Huom.! Monet maat, joissa alkutuotannon osuus on suuri, ovat myös bkt/asukas-tilaston häntäpäässä.

Sinkkotaloudet

- Sinkkuja on keskimääräistä enemmän muun muassa Pohjoismaissa ja Saksassa.
- Sinkkuja on keskimääräistä vähemmän muun muassa Pyreneiden ja Balkanin niemimailla sekä Itä-Euroopassa.
- Erot heijastavat uskonnon heikkoa tai vahvaa asemaa kyseisissä maissa.

Maahanmuuttajien osuus väestöstä

- Maahanmuuttajien osuus väestöstä vaihtelee paljon.
- Tilasto käsittää kaikki maahanmuuttajat, myös työperäiset maahanmuuttajat, joita maahanmuuttajista on eniten.
- Luxemburg on tämänkin tilaston kärjessä.
- Moni Itä-Euroopan maa suhtautuu nihkeästi maahanmuuttoon, mikä näkyy tilastossa.

Eliniänodote

- Eliniänodotteessa on melko pieniä eroja, ja keskimäärin Euroopassa eletään pitkään.
- Elinikä korreloi taloudellisen hyvinvoinnin kanssa: Itä-Euroopassa eletään vähemmän aikaa kuin Pohjois-, Keski- ja Etelä-Euroopassa.

Tehtävä 1

Mistä eri näkökulmista katsottuna Eurooppa on monimuotoinen?

- Euroopassa on useita kansoja ja myös lukuisia vähemmistökansoja, joilla ei ole omaa valtiota.
- Kielellisesti Eurooppa on hajanainen.
- Eurooppa on uskonnollisesti erilainen. Etelä-Eurooppa on pääosin katolinen ja Pohjois-Eurooppa, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, protestanttinen. Itä-Eurooppa on puolestaan pääosin ortodoksinen. Lisäksi Euroopassa asuu miljoonia muslimeja.
- Euroopassa on erilaisia hyvinvointijärjestelmän muotoja: pohjoismainen, liberaali, mannermainen ja Välimeren alueen malli.
- Euroopassa on pinta-alaltaan ja väestöltään suuria ja pieniä valtioita. Isoilla jäsenmailla on Euroopan unionissa enemmän päätösvaltaa kuin pienillä jäsenmailla.
- Euroopassa on valtioita, jotka ovat pitkään olleet itsenäisiä (Ranska, Espanja ja Iso-Britannia) ja valtioita, jotka ovat sitä olleet vasta vähän aikaa (esim. Baltian maat).
- Jotkin maat ovat monarkioita ja jotkin tasavaltoja. Myös vaalitavan muodot vaihtelevat (enemmistö- ja suhteellinen vaalitapa).
- Demokratia on toteutunut joissakin maissa jo yli sata vuotta sitten. Itä-Euroopan maat muuttuivat pääosin demokratioiksi vasta kylmän sodan päätyttyä.

Tehtävä 2

Laadi käsitekartta Euroopan poliittisista järjestelmistä.

Näkökulmia käsitekarttaan

- monarkia - tasavalta
- yhtenäisvaltio - liittovaltio
- vaalitapa parlamenttivaaleissa ja sen vaikutus poliittiseen elämään
- presidentin asema
- hyvinvointivaltion malli
- kansanäänestykset

Tehtävä 3

Selvitä, minkälaisia eroja Itä- ja Länsi-Euroopan välillä on, ja mistä erot johtuvat.

Taloudellisia eroja:

- Itä-Euroopan maat ovat köyhempiä.
- Maat teollistuivat Länsi-Eurooppaa myöhemmin.
- Maat olivat sosialistisia, ja sosialismin aikana talouskasvu oli Länsi-Eurooppaa hitaampaa.
- Monet Itä-Euroopan maat kärsivät pahasti toisesta maailmansodasta. Ne joutuivat maksamaan sotakorvauksia Neuvostoliitolle, eivätkä voineet poliittisista syistä vastaanottaa Marshall-apua.
- Taloudelliset erot heijastuvat yhteiskunnan infrastruktuuriin; tiet, jätehuolto ja palvelut ovat Itä-Euroopassa heikommassa kunnossa.

Poliittisia eroja:

- Demokratian juuret ovat monissa Itä-Euroopan maissa heikkommat.
- Monet Itä-Euroopan maat itsenäistyivät vasta ensimmäisen maailmansodan jälkeen.
- Monet Itä-Euroopan maista muuttuivat maailmansotien välillä diktatuureiksi.
- Toisen maailmansodan jälkeen ne muuttuivat sosialistisiksi ja Neuvostoliiton satelliittivaltioiksi. Maissa oli yksipuoluejärjestelmä, ihmisoikeuksien loukkauksia ja korruptiota. Lisäksi vapaa lehdistö oli kielletty.

Tehtävä 4

Miten eri vaalivat vaikuttavat maiden puoluejärjestelmään ja politiikkaan? Valitse kaksi Euroopan maata vertailun kohteeksi.

Näkökulmia vaalitapojen tarkasteluun:

Enemmistövaalitapa:

- Isossa-Britanniassa on selkeä enemmistövaalitapa. Vaaleja varten maa on jaettu 649 vaalipiiriin, joista kustakin valitaan yksi edustaja.
- Monissa maissa on suhteellisen ja enemmistövaalitavan muunnelmia.
- Saksassa käytetään parlamenttivaaleissa yhtä aikaa sekä enemmistövaalitapaa että suhteellista vaalitapaa. Puolet alahuoneesta (299 edustajaa) valitaan yksinkertaisella enemmistöperiaatteella ja toinen puoli (299) puoluelistoja käyttäen. Äänestäjä saa käteensä kaksi äänestyslippua, joista toisella hän valitsee ehdokkaansa omassa yhden edustajan paikallisessa vaalipiirissä ja toisella hän äänestää puoluelistaa. Listalta puolueet saavat parlamenttipaikkoja suhteessa vaalipiiri- ja listapaikkojen yhteen laskettuihin äänimääriin. Jos puolue saa vaalipiireistä enemmän paikkoja kuin sen koko maan suhteellinen osuus edellyttäisi, se saa pitää nämä "ylimääräpaikat", ja koko alahuoneen edustajaluku kasvaa saman verran.
- Ranskan kansalliskokousvaaleissa käytetään enemmistövaalitapaa, jossa voidaan tarvita kaksivaiheiset vaalit. Tullakseen valituksi ensimmäisellä kierroksella ehdokas tarvitsee ehdottoman enemmistön eli yli puolet annetuista äänistä. Jos näin ei tapahdu, toiselle kierrokselle pääsevät yli 12,5 % ääniä saaneet ehdokkaat tai vähintään kaksi eniten ääniä kerännyttä ehdokasta. Vain noin 10–15 % edustajanpaikoista täytetään ensimmäisellä kierroksella. Toisella kierroksella ratkaisee yksinkertainen enemmistö eli eniten ääniä saanut ehdokas voittaa parlamenttipaikan.
- Italian 315-paikkaisen senaatin (Senato della Repubblica) ja 630-paikkaisen edustajainhuoneen (Camera dei Deputati) jäsenet valitaan samanaikaisissa vaaleissa viideksi vuodeksi kerrallaan, 75 % enemmistö- ja 25 % suhteellisen vaalitavan perusteella.

Suhteellinen vaalitapa:

- Useimmissa Euroopan maissa on käytössä suhteellinen vaalitapa, kuten Suomessa, Itävallassa, Belgiassa, Tanskassa ja Ruotsissa.
- Suhteellisessa vaalitivassa puolue saa vaaleissa suunnilleen siinä suhteessa edustajia läpi kuin sitä on äänestetty vaaleissa.
- Suhteellisessa vaalitivassa on eri muotoja. Suomessa käytetään vaalituloksen laskennassa niin sanottua d'Hondtin menetelmää, jossa ehdokkaat saavat vertausluvut ja vertauslukujen perusteella ehdokkaat valitaan eduskuntaan.
- Ruotsissa sen sijaan on listavaali, jossa puolueet asettavat ehdokkaat järjestykseen listallaan. Edustajat parlamenttiin valitaan tämän järjestyksen mukaan: listan kärkipäästä

pääsee läpi niin monta edustajaa kuin puolue on saanut paikkoja. Listojen kärkeen päässeet voivat siis olla melko varmoja läpipääsystä jo ennen vaaleja. Vuodesta 1998 lähtien äänestäjät ovat kuitenkin voineet valita puolueen lisäksi myös ehdokkaan listalta. Jos ehdokas saa henkilöääninä yli 8 % puolueen koko äänimäärästä, hänet nostetaan listan kärkeen, ja hän saa ilman muuta parlamenttipaikan.

Näkökulmia vaalitavan vaikutuksesta puoluejärjestelmään ja politiikkaan:

- Enemmistövaalitavan maissa on vähemmän puolueita tai kaksipuoluejärjestelmä.
- Suhteellisen vaalitavan maissa on pienpuolueita edustettuna parlamentissa.
- Enemmistövaaleissa vaalit voittanut puolue muodostaa hallituksen, jonka muodostaminen on helpompaa.
- Suhteelliseen vaalitapaan liittyy koalitionhallitukset. Hallitusten muodostaminen on vaikeampaa. Koalitionhallitukseen liittyvät poliittiset kompromissit.
- Suhteellisen vaalitavan maissa pienpuolueet voivat nousta vaa'ankieliasemaan, jolloin niiden poliittinen painoarvo nousee.

Tehtävä 5

Tutki, mikä vaikutus uskonnolla on ihmisten elämään ja politiikkaan seuraavissa maissa:

a) Suomi

- Vuonna 2016 noin 72 % suomalaisista kuului evankelis-luterilaiseen kirkkoon.
- Uskonnolliset kysymykset eivät ole vaaleissa voimakkaasti esillä.
- Kirkko ei myöskään puutu vaaleihin.
- Suomessa on kristillisdemokraattinen puolue (KD), jonka arvomaailma on uskonnollinen. Puolueen kannatus on vaihdellut 3–5 prosentin välillä.
- Suomen perustuslaissa luterilaisella kirkolla on erityisasema, mutta se ei ole virallinen valtionuskonto. Suomessa on uskonnonvapaus eli mahdollisuus harjoittaa muita uskontoja on turvattu lailla.
- Uskonnon merkitys ihmisten elämässä on heikentynyt/vähentynyt, mistä kertoo se, että etenkin nuoria on eronnut kirkosta paljon.

b) Italia

- Uskonnon merkitys italialaisten elämässä on suuri. Yli 80 prosenttia ihmisistä kuuluu roomalais-katoliseen kirkkoon. Katoliset menot, kuten jumalanpalvelukset ja pyhimysten palvonta, ovat edelleen tärkeitä.
- Kirkon merkitys palveluiden järjestäjänä on suuri, esimerkkinä päivähoito.
- Paavin valtaistuin ja katolisen kirkon hallinto sijaitsevat Vatikaanissa, Roomassa.
- Katolinen kirkko ja valtio ovat itsenäisiä ja toisistaan riippumattomia. Niiden suhteita säädellään niin sanotulla lateraanisopimuksella.
- Kirkko on osallistunut aktiivisesti politiikkaan tukemalla perinteisiä arvoja korostavia oikeistolaisia puolueita, etenkin kristillisdemokraattista puoluetta.
- Kirkko on myös suositellut, että ihmiset eivät äänestäisi puolueita, jotka kannattavat aborttia ja eutanasiaa.

c) Puola

- Yli 90 % ihmisistä kuuluu katoliseen kirkkoon, ja sunnuntain katolisiin messuihin osallistuu lähes puolet kansalaisista.
- Kuten Italiassa, uskonnolla on suuri merkitys ihmisten elämässä, etenkin maaseudulla. Kaupunkilaisten keskuudessa uskonnon merkitys on hieman vähentynyt viime vuosina.
- Sosialismin aikana kirkko oli merkittävä oppositiovoima, ja sen asemaa vahvisti puolalaisen piispan Karol Wojtylan valinta paaviksi vuonna 1978 (Paavi Johannes Paavali II, paavina vuosina 1978–2005). Paavia on kutsuttu kaikkien aikojen merkittävimmäksi puolalaiseksi.
- Kirkko osallistuu aktiivisesti myös politiikkaan ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Se esimerkiksi tuki Puolan liittymistä Euroopan unioniin.

Tehtävä 6

Esseetehtävä. Pohdi väitettä: Eurooppa on moninainen maanosa.

- Euroopassa on 44 valtiota, kun esimerkiksi Pohjois-Amerikassa on vain kolme.
- Euroopassa on useita kansoja ja myös lukuisia vähemmistökansoja, joilla ei ole omaa valtiota.
- Kielellisesti Eurooppa on hajanainen verrattuna esimerkiksi Australiaan, Pohjois-Amerikkaan tai Etelä-Amerikkaan.
- Eurooppa on uskonnollisesti hajanainen. Etelä-Eurooppa on pääosin katolinen ja Pohjois-Eurooppa, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, protestanttinen. Itä-Eurooppa on puolestaan pääosin ortodoksinen. Lisäksi Euroopassa asuu miljoonia muslimeja.
- Euroopassa on erilaisia hyvinvointijärjestelmän muotoja: pohjoismainen, liberaali, mannermainen ja Välimeren alueen malli.
- Euroopassa on kooltaan ja väestöltään suuria ja pieniä valtioita. Isoilla jäsenmailla on Euroopan unionissa enemmän päätösvaltaa kuin pienillä jäsenmailla.
- Euroopassa on valtioita, jotka ovat pitkään olleet itsenäisiä (Ranska, Espanja ja Iso-Britannia) ja valtioita, jotka ovat sitä olleet vasta vähän aikaa (esim. Baltian maat).
- Jotkin maat ovat monarkioita ja jotkin tasavaltoja. Myös vaalitavan muodot vaihtelevat (enemmistö- ja suhteellinen vaalitapa).
- Demokratia on toteutunut joissakin maissa jo yli sata vuotta sitten. Itä-Euroopan maat muuttuivat pääosin demokratioiksi vasta kylmän sodan päätyttyä.

Tehtävä 7 (nettitehtävä)

Selvitä, millaisia eroja tapakulttuurissa vallitsee Euroopan eri alueiden välillä. Vertaile seuraavia asioita:

a) ajankäyttö

- Pohjois-Euroopassa ajankäyttö on ollut tehokkaampaa. Etelä-Euroopassa aikatauluja ja sovittuja aikoja ei noudateta yhtä tarkasti. Etelä-Eurooppaa on leimannut "siesta-kulttuuri". Asioilla ei ole ollut niin kiire. Tärkeämpää on ollut muun muassa sukulaisten tapaaminen ja yhdessäolo, jolloin työtehtävät ovat joustaneet. Pohjois-Euroopassa perhe ja sukulaiset ovat saaneet joustaa tiukan työskulttuurin sijaan.

b) sukupuoliroolit

- Pohjois-Euroopassa naisten asema on parempi kuin Etelä-Euroopassa. Naisten työssäkäynti on yleisempää, ja naisen asemaa tukeva päivähoitojärjestelmä on julkisen vallan ylläpitämää. Pohjois-Euroopassa myös naisasialiike on vahvempi ja politiikassa on naisia merkittävässä asemassa. Esimerkiksi Suomessa on tai on ollut nainen presidenttinä, pääministerinä, eduskunnan puhemiehenä ja Suomen Pankin johtajana.

c) perheen asema.

- Pohjois-Euroopan maissa on korostunut individualistinen kulttuuri ja Etelä-Euroopan maissa yhteisöllinen kulttuuri.
- Etelä-Euroopassa lapset asuvat pidempään vanhempiensa luona. Esimerkiksi Italiassa lapset muuttavat kotoaan pois vasta mentyään naimisiin. Suomessa puolestaan monet nuoret muuttavat jo lukioiässä opiskelemaan toiselle paikkakunnalle.
- Etelä-Euroopassa on korostuneemmin perinteinen patriarkaalinen malli, jossa mies on perheen pää.
- Pohjoismaissa perheitä tukeva päivähoitojärjestelmä on julkisen vallan hoitamaa, Etelä-Euroopassa vapaaehtoisten järjestöjen ja kirkon hoitamaa.
- Osittain edellä mainitusta syystä syntyvyys Etelä-Euroopassa on pienempi. Kokonaishedelmällisyys joissakin Etelä-Euroopan maissa on noin 1,2-1,4. Vastaavat luvut Pohjoismaissa ovat 1,7-1,8.